

«ҰЛЫ ДАЛАНЫҢ ЖЕТІ ҚЫРЫ: ЖАҒАНДАНҒАН ӘЛЕМ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ-МӘДЕНИ ТҮП-ТАМЫРЫМЫЗ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

«СЕМЬ ГРАНЕЙ ВЕЛИКОЙ СТЕПИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ МИР
И НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ КОРНИ»

SOURCEBOOK OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

«SEVEN FACETS OF THE GREAT STEPPE: GLOBAL WORLD
AND NATIONAL-CULTURAL ROOTS»

УДК 94(574)
ББК 66.3 (5Каз)
Ұ 46

Жалпы редакциясын басқарған:

Ә.М. Рахымжанов, саясаттану ғылымдарының докторы, профессор,
Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы кітапханасының
директоры

М.Қ. Байжұманов, Семей қаласының Шәкәрім атындағы университетінің
басқарма төрағасы-ректор м.а.

Редакциялық алқа:

Б.М. Қайыпова, тарих ғылымдарының кандидаты,
Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы кітапханасы
директорының орынбасары

К.С. Исинова, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент,
Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы кітапханасының
қызмет басшысы (жауапты редактор)

А.Қ. Қадыров, филология ғылымдарының кандидаты, профессор,
Қазақ филологиясы факультетінің деканы

Ж.С. Есімбеков PhD, ғылым бөлімінің басшысы

Ұ 46 «Ұлы Даланың жеті қыры: жаһанданған әлем және ұлттық-мәдени түп-тамырымыз»: Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы материалдарының жинағы = «Семь граней Великой степи: глобальный мир и национально-культурные корни»: Сборник материалов Международной научно-практической конференции – Семей: Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті, 2020. – 338 б.

ISBN 978-601-313-106-1

Бұл жинаққа Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы кітапханасы мен Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті бірлесіп өткізген «**Ұлы Даланың жеті қыры: жаһанданған әлем және ұлттық-мәдени түп-тамырымыз**» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының мақалалары енгізілген.

Жинақ ғылыми қызметкерлерге, жоғары оқу орындарының оқытушылары мен студенттеріне, сондай-ақ орталық және жергілікті басқару органдарының өкілдеріне ұсынылады.

Мақала мазмұнына автор жауапты.

В сборник вошли статьи, представленные на Международной научно-практической конференции «**Семь граней Великой степи: глобальный мир и национально-культурные корни**», которая была проведена Библиотекой Первого Президента Республики Казахстан – Елбасы совместно с Государственным университетом им. Шакарима города Семей.

Сборник представляет интерес как для научных работников, преподавателей и студентов вузов, так и для представителей центральных и местных органов управления.

За содержание статьи ответственность несет автор.

УДК 94(574)
ББК 66.3 (5Каз)

ISBN 978-601-313-106-1

© Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті, 2020 ж.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҰҢҒЫШ
ПРЕЗИДЕНТІ Н. Ә. НАЗАРБАЕВТЫҢ ЕҢБЕК САЛАСЫН
ЖАҢҒЫРТУДАҒЫ РӨЛІ**

Смағұлов А. М.

*экономика ғылымдарының кандидаты, доцент
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
smagulov35@mail.ru*

Қазақстанда болып жатқан қоғамдық өмірді жаңартуға, әлеуметтік-экономикалық жағдайды тұрақтандыруға, білім беруді жаңғыртуға байланысты инновациялық үдерістер өскелең ұрпақтың бойында ХХІ ғасыр тұлғасының сапасын тәрбиелеу міндетін қояды.

Осыған байланысты білім беру мемлекеттік тапсырысты жүзеге асыру институты ретінде ерекше ұйымдастырушылық дағдысы бар, стандартты емес идеяларды ұсына алатын және өзін-өзі басқара алатын, командада жұмыс істей алатын, басқа адамдармен нәтижелі қарым-қатынас жасай алатын адамды дайындауға арналған.

Қоғамның институционалдық құрылымы барлық саяси, экономикалық және әлеуметтік жүйе орнайтын қаңқаны білдіреді.

Осыны түсіне отырып, Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаев 2015 жылдың наурыз айында «Қазақстан мемлекеттілігінің жаһандық сын-қатерлеріне стандартты емес жауап» деп аталатын бес институционалдық реформа ұсынды.

Қазіргі уақытта капиталдың, еңбек нарығының және тереңдетілген интеграциялық процестердің үнемі кеңейіп келе жатқан нарықтары жағдайында әлеуметтік-еңбек қатынастарының қарқынды күрделенуі үрдісі байқалуда. Мемлекеттер алдында бірқатар маңызды проблемаларды шешу жөніндегі міндеттер тұр, олардың арасында Әлеуметтік әріптестік шеңберінде қызметкерлер мен жұмыс берушілердің құқықтарын қамтамасыз ету және қорғау ерекше орын алады. бұл еңбек жағдайлары мәселелері бойынша қызметкерлермен үнемі диалог жүргізу қажеттілігін тудырды.

Кейіннен жұмыс берушілердің қызметкерлермен кері байланысқа деген қажеттілігі, ал қызметкерлер тарапынан-өз құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау тетігіне деген қажеттілік мүдделер теңгеріміне қол жеткізуге және әлеуметтік-еңбек қатынастарын тұрақтандыруға бағытталған олардың арасындағы өзара қарым-қатынас жүйесін қалыптастыруға ықпал етті.

Мүдделердің қарама-қарсы болуы және бір-бірімен өмір сүрудің мүмкін еместігі қызметкерлер мен жұмыс берушілерді олардың мүдделерін жақындастыру жолдарын іздеуге мәжбүр етті. Мұндай өзара іс-қимыл процесінде әлеуметтік әріптестіктің моделі деп аталатын қазіргі заманғы әлеуметтік-еңбек және ұжымдық-шарттық қатынастар пайда болды.

Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамының негізгі қағидаттарының бірі мемлекеттің, бизнестің және азаматтардың өзара тығыз қарым-қатынасында мемлекеттің, қоғамның және жеке тұлғаның мүдделерінің ұтымды теңгерімін

камтамасыз ету үшін серіктестік ҚАТЫСУ қағидаты болып табылады. Мемлекет басшысы «Әлеуметтік жаңғырту: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» бағдарламасында атап өткендей, «Әлеуметтік әріптестікті белсенді дамыту, мемлекеттік емес сектордың елді, ең алдымен, әлеуметтік саланы жаңғыртуға қатысуын кеңейту үшін жағдай жасау маңызды» [1]. Президенттің 2015 жылғы 30 қарашадағы Қазақстан халқына Жолдауында атап өтілгендей, «Бүгінгі күні Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамы тиімді экономиканың нақты негізіне, сыртқы күйзеліске төзімді болуға қабілетті» (1).

Бұл мағынада мемлекет пен әлеуметтік әріптестердің негізгі макродаттары бір жағынан, әлеуметтік әділдік пен қоғамдық келісім, екінші жағынан, экономикалық өсу, тұрақты даму және саяси жаңғырту тән оңтайлы модельді қалыптастыру болып табылады.

Әлеуметтік әріптестік әлеуметтік-экономикалық жүйелерді ұйымдастырудың жетекші қағидаттарының бірі болды. Конфронтацияға объективті түрде бейімді әлеуметтік топтар арасындағы ымыраға шыдамды және табанды іздеу идеясы қоғамның жоғары даму деңгейін көрсетеді.

Проблеманың өзектілігі сондай-ақ Қазақстан Республикасы қатысатын интеграциялық процестерді жеделдетуге, оның ішінде Дүниежүзілік Сауда Ұйымына және Еуразиялық экономикалық одаққа мүшелікке, сондай-ақ алдағы экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының құрамына кіруіне байланысты практикалық қажеттіліктерге негізделген.

Олардың ішінде қазіргі заманғы, кәсіби және дербес мемлекеттік аппаратты қалыптастыру; кәсіпкерлік қызмет үшін жағдай жасайтын меншік құқығына кепілдік беретін заңның үстемдігін қамтамасыз ету; әртараптандыруға негізделген индустрияландыру және экономикалық өсу; ұлттық бірегейлікті қалыптастыру; транспарентті және есеп беретін мемлекетті қалыптастыру.

Дж. М. Кейнс былай деп жазды: «Нағыз экономист, өз ісінің білгірі, әр түрлі сыйлықтарға ие болу керек, – белгілі бір дәрежеде ол математик, тарихшы, мемлекеттік қайраткер, философ болуы тиіс. Жалпы ережелер туралы ойланып, өз ойының ұшуын дерексіз және нақты дәрежеге айналдыра білуі тиіс. Ол өткен дәуірді болашақ үшін зерделеуі тиіс. Адам болмысы немесе адам құрған институттардың ешқайсысы оның назарынан тыс қалмауы керек» [3]. Трансформациялық экономика жағдайындағы орта таптың рөлін зерттеу тұрғысынан оны қоғамның тұрақтылығы мен мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық дамуының факторы ретінде қалыптастыру мәселелері бірінші кезекке шығады. Сондықтан да орташа сыныпқа жатқызудың басты өлшемі тек табыс деңгейі ғана емес, азаматтардың осы мемлекетпен экономикалық және психологиялық байланысы, «жоғалту бар» қағидаты бойынша тұрақтылықты сақтау мен дамуға деген қызығушылық болып табылады.

Осылайша, трансформациялық экономика жағдайындағы орташа класс – бұл қоғамның барлық жіктері (страт) өкілдерінің жиынтығы, олар өзін орта класпен теңестіреді, сол арқылы мемлекеттік құрылым мен өмір сүру сапасына өзінің қанағаттанушылығын растай отырып, мемлекеттің дамуына, өзінің зияткерлік және рухани дамуына тікелей немесе жанама мүдделі.

Шағын кәсіпкерлік Қазақстан Республикасында трансформациялық экономика жағдайында орта таптың қалыптасуының маңызды көздерінің бірі болып табылады және сондықтан оны қолдау мен дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасауды талап етеді. Шағын кәсіпкерлікті мемлекеттік қолдаудың негізіне сапалы көрсеткіштер: өндірістің тиімділігі, бәсекеге қабілеттілік, инновациялық даму қойылуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам. Әлеуметтік жаңғыртудың жаһандық тренді» // <http://www.zakon.kz/2015 жылғы сәуір>
2. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ». – 17 Қаңтар 2014 жыл / Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты www.akorda.kz.
3. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы.
4. Аристотель. Саясат. Шығармалар. Т. 4. М., Ой, 1983. – 508 б.

АБАЙ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ТОЛЕРАНТТЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІ

Солтан Мағира

*Қарағанды мемлекеттік индустриялық университеті
magira._soltan@mail.ru*

Қазақ халқы Ресей патшалығының бодандығына енуімен көшпелі өмір салты мен руханилық әлсіреп, шұрайлы жері мен өзіндік дәстүрлі билігінен айырылып, дәстүрлі шаруашылық құлдырап, халықтың басым көпшілігі кедейленген тұстағы қоғам мәселесін көтеріп кемеңгер ақынның осы дағдарыстан шығу жолдарын қарастырған ой желісінен туындаған фәлсапа болып табылады.

Тәуелсіздікке қол жеткізіп, көршілес елдермен, көп ұлт өкілдерімен тату-тәтті, достықта, бейбіт өмір сүріп жатқан ел ретінде әлемге танылған мемлекетпіз. Осы ерекшелігіміздің негізі болып қазақ халқы танымында жатқан мызғымас іргетасы «Көрші ақысы, тәңір ақысы» – деген ұстанымы. Сондықтан көрші елдерге және өзге ұлт өкілдеріне деген сыйластық, достық, бауырмалдылық, төзімділік, өзара құрмет негізіндегі қарым-қатынас сыртқы және ішкі саясаттағы үлгілі ұстаным осы негізден алынатыны сөзсіз. Қазіргі таңда бір тудың астына біріккен қаншама ұлт өкілдері, өзге дін өкілдері түсіністікте, татулықта, толеранттылық, өзара төзімділікпен бейбіт күн кешуде.